

PRESS NOW BEDANKT DE DONATEURS VOOR DE ONVOORWAARDELIJKE STEUN

TENTOONSTELLING OTPOR TOT EN MET 25 APRIL 2004 IN VERZETSMUSEUM

WIT-RUSLAND: ONAFHANKELIJKE JOURNALISTEN DOELWIT VAN MISHANDELINGEN EN INTIMIDATIES

DONATEUR WORDEN VAN PRESS NOW? GEBRUIK DE ANTWOORDBON

JAARGANG 6
NR 1, APRIL 2004

Press Now actueel

AMSTERDAM

De oproep aan onze donateurs in de vorige nieuwsbrief om de activiteiten van Press Now ook in 2003 te blijven ondersteunen heeft zijn uitwerking niet gemist. Graag danken wij u via deze weg hartelijk voor de onvoorwaardelijke steun die u ons schenkt. Hierdoor zijn wij dit jaar opnieuw in staat geweest enkele bijzondere projecten op te starten en vooral het debat aan te gaan over het belang van de vrije media in de door ons ondersteunde gebieden.

Een nieuw gebied dat Press Now vorig jaar heeft bezocht, bestaat uit een paar kleine landen in Centraal-Azië. In een uitvoerig rapport heeft onze projectleider Olga Bondar, samen met de extern aangetrokken expert Ana Uzelac, de situatie in dit gebied beschreven. Inmiddels blijkt voor dit rapport veel internationale belangstelling te bestaan en zal Press Now met hulp van enkele internationale fondsen nieuwe projecten in deze gebieden beginnen. Een uniek project dat uitgebreid in deze nieuwsbrief wordt bespro-

ken is de geschiedenis van de Servische verzetsbeweging OTPOR. Press Now is er trots op dat zij in een pril stadium steun aan deze beweging heeft mogen en kunnen geven. Bijzonder verheugd waren wij dan ook met het initiatief van het Verzetsmuseum in Amsterdam, dat ons benaderde om aan deze beweging een tentoonstelling te wijden. Wij hebben dan ook met veel plezier meegewerkt aan de inhoudelijke opzet van de tentoonstelling 'He's finished'.

Wij zijn vooral veel dank verschuldigd aan de fondsen die dit veelomvat-

tende project financieel mogelijk hebben gemaakt: de NCDO, Beate Oestreicher Friedenswerke, Vredesfonds/ Fonds Vredesprojecten, Gravin van Bijlandt Stichting en de SFMO.

Dat Servië op dit moment volop in de belangstelling staat, blijkt eveneens uit het recent door de VPRO in Tegenlicht uitgezonden tweeluik van Jos de Putter over het functioneren van het Joegoslavië Tribunaal (ICTY).

DAG VAN DE PERSVRIJHEID

3 mei is de Internationale Dag van de Persvrijheid. In samenwerking met de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ), de Wereld Omroep, Radio Nederland Trainings Centrum, Freedom House en de Stichting Communicatie Ontwikkelingslanden organiseren wij op deze dag een congres in De Rode Hoed te Amsterdam. De dag staat mede in het teken van het 120 jarig bestaan van de NVJ in 2004.

PRESS NOW IN DE OEKRAÏNE

Press Now heeft een Matra subsidie verworven voor een driejarig project in de Oekraïne. De mediawetgeving aldaar behoort tot de beste in de voormalige Sovjet Unie, toch staat de journalistieke gemeenschap onder voortdurende druk van de autoriteiten. Samen met een lokale organisatie richten wij ons hier op het vergroten van de kennis over de mediawetgeving bij journalisten en advocaten en op een publiekscampagne over het belang van een wettelijke borging van mediavrijheid voor een democratische samenleving.

PRESS NOW IN WIT-RUSLAND

Gefinancierd door het Matra programma van Buitenlandse Zaken gaat Press Now in Wit Rusland lokale televisiestations helpen met de verbetering van hun producties. Een aantal trainers en adviseurs uit Nederland gaat productie- en journalistieke teams van zo'n twintig stations begeleiden met het maken van documentaires voor jongeren. De documentaires hebben als onderwerp de problemen van jongeren uit deze regio.

GOTOV JE! 'He's finished' in Verzetsmuseum

Sinds 2 oktober is de tentoonstelling 'He's finished - Hoe Servische jongeren een dictator verjagen' te zien in het Verzetsmuseum: dinsdag t/m vrijdag van 10.00-17.00 uur, zaterdag t/m maandag van 12.00-17.00 uur, t/m 25 april 2004. Plantage Kerklaan 61, 1018 CX Amsterdam. Voor meer informatie: (020) 620 25 35.

De expositie is het resultaat van de samenwerking tussen het Verzetsmuseum, tentoonstellingsbureau Ars Longa en Press Now. Speciale gasten tijdens de opening waren OTPOR-leider Predrag Lecic en documentairemakers Katarina Rejger en Eric van den Broek.

'He's finished' vertelt het verhaal van de gangmakers van de geweldloze revolutie in Servië. Op 5 oktober was het precies drie jaar geleden dat

Milosevic zijn verkiezingsnederlaag moest erkennen na massale demonstraties en acties. De tentoonstelling in Amsterdam is onder andere gebaseerd op de documentaire 'OTPOR, The making of the revolution' van Rejger en Van den Broek. Zij filmde OTPOR van binnenuit. Tijdens de revolutie in 2000 in Belgrado verkeerden zij met regelmaat, op verschillende tijden onder de jonge OTPOR-leiders. De film en nu de tentoonstelling laten ook OTPOR's ludieke acties tegen het regime van Milosevic zien.

Onder andere door slim gebruik te maken van contacten met de media en moderne marketingtechnieken wist OTPOR uiteindelijk uit te groeien

Tijdens de opening op 2 oktober spraken Predrag Lecic, Katarina Rejger en Eric van den Broek in een panel met 'De Groene'-journalist Joeri Boom over OTPOR. Een van de onderwerpen was de wijze van omgang met de documentairemakers in het OTPOR-hoofdkwartier. Zij kregen toegang tot veel informatie, maar daar was een grens aan. De camera vertegenwoordigde 'het publiek', en dat mocht toen nog niet 'alles' weten. Dit vanwege de veiligheid van OTPOR-leden en om het effect van acties zo groot mogelijk te maken.

OTPOR functioneerde niet puur ondergronds: dat zou de leden kwetsbaar maken voor onopgemerkte arrestatie door de geheime dienst van Milosevic. Door te werken vanuit een voortdurend in de gaten gehouden hoofdkwartier midden in Belgrado, kon OTPOR intimidaties door het regime onmiddellijk onder de aandacht brengen van de internationale media.

tot een geweldloze volksverzetbeweging met ongeveer 85 duizend participanten. 'He's finished' vertelt via filmfragmenten, fotopanelen en tekst hoe OTPOR samen met de oppositiepartijen op 5 oktober 2000 Milosevic dwong zijn verkiezingsnederlaag te erkennen en de macht af te staan.

De camera vertegenwoordigde 'het publiek', en dat mocht toen nog niet 'alles' weten.

VAN DE REDACTEUR

Voor u ligt weer de nieuwsbrief van Press Now. Ditmaal hebben we gekozen voor een themanieuwsbrief na de activiteiten van Press Now in het najaar van 2003. Vanaf 2 oktober is in het Verzetsmuseum in Amsterdam een tentoonstelling over OTPOR - de Servische verzetsbeweging tegen het bewind van Milosevic - te bezichtigen. Deze tentoonstelling zou tot 8 maart te zien zijn, maar is nu verlengd tot en met 25 april 2004. De tentoonstelling is mede georganiseerd door Press Now. Press Now heeft OTPOR eind jaren negentig en in 2000 financieel en inhoudelijk gesteund. In december 2000 hebben Katarina Rejger en Eric van den Broek met steun van Press Now een documentaire gemaakt over OTPOR, onder de titel 'The Making of the

Revolution'. De documentaire won vele prijzen en is tijdens de tentoonstelling te zien. Ook nu nog onderhouden wij contacten met leden van OTPOR. Verder melden wij u dat Press Now op zoek is naar een nieuwe directeur. Helaas zag het bestuur zich onlangs genoodzaakt om Paul Staal van zijn directietaken te ontheften. In afwachting van de aanstelling van een nieuwe directeur, is de heer Wilbert Willems, bestuurslid en oud directeur, aangesteld als interim directeur. De activiteiten van Press Now zullen ongewijzigd worden voortgezet. We hopen dat u deze nieuwsbrief met plezier zult lezen en wellicht ook aan anderen zult doorgeven. En wij danken u hartelijk voor uw interesse en steun.

Donateur worden en/of op de hoogte blijven?

NIEUWE DONATEUR

- JA, IK WORD GRAAG DONATEUR VAN PRESS NOW
 JA, IK BLIJF GRAAG OP DE HOOGTE VAN DE ACTIVITEITEN

De heer/mevrouw*:

Adres:

Postcode/plaats:

Telefoonnummer:

E-mail:

Vragen? Bel ons gerust op 020 596 20 00

Verwoeste vriendschappen in videobrieven

Met hun documentaire over OTPOR - getiteld 'The Making of the Revolution' - wonnen makers Katarina Rejger en Eric van den Broek prestigieuze prijzen. Zij kregen de Prix d' Europe in Berlijn, de International Journalism Prize 2001 in Washington en de Human Rights Prize in Santa Barbara. Met steun van onder andere Press Now, de Britse en Zwitserse overheid en OSI (Soros Foundation) werken zij tegenwoordig in voormalig Joegoslavië aan 'VideoLetters', een documentaireserie voor televisie die in 2004 in alle landen van voormalig Joegoslavië via lokale publieke omroepen tegelijkertijd zal worden uitgezonden. Daarmee is VideoLetters een unicum sinds de oorlog.

AMSTERDAM/BELGRADO
Katarina Rejger en Eric van den Broek, documentairemakers

In de meeste afleveringen van de serie videobrieven brengen Rejger en Van den Broek mensen samen die vroeger vrienden waren, maar die door de oorlog niet meer met elkaar (durven te) praten. 'Als een soort postbodes reizen we van Oost naar West en van Noord naar Zuid door wat ooit één land was. Soms passeren we in een dag zeven

grenzen, dat is een raar idee,' zegt Katarina Rejger. Dat een televisieserie voor het eerst sinds de oorlog in de landen van voormalig Joegoslavië wordt uitgezonden is heel bijzonder. 'Je moet je voorstellen dat Kroaten, Serven en Bosniërs allemaal tegelijk naar hetzelfde kijken en dat ook van elkaar weten, dat is een unicum,' zegt Van den Broek.

Het maken van VideoLetters blijkt moeilijk, omdat mensen niet graag aan het verleden herinnerd willen worden.

Daarbij zijn ze bang om gefilmd te worden en soms schrikken ze als ze het Nederlandse nummerbord van de auto van de makers zien. 'Kom je me arresteren voor Den Haag?' is een veelgehoorde vraag.

De mensen die uiteindelijk wél via videobrieven hun verleden uitzoeken met een vriend van voorheen zijn na afloop gelukkig: 'Dit is het beste wat me sinds de oorlog is overkomen,' zeggen zij soms. Sommigen gaan weer met

elkaar om; de roddels die tussen ze in stonden zijn de kop ingedrukt. Anderen hebben er vrede mee als ze ontdekken waarom de vriendschap is verbroken.

Maar het grootste effect bereikt de serie bij mensen die naar de videobrieven kijken. Iedereen in heel voormalig Joegoslavië heeft wel een vriend met wie ze in het leger zaten vóór de oorlog, met wie ze samen naar de kust gingen; iemand van wie ze zeiden: 'dit is mijn vriend'. Voor het eerst horen ze nu hoe aan de andere kant de oorlog is ervaren en hoe 'de vijand' zich er nu over voelt. Complottheorieën die velen aanhangen - als zou heel Srebrenica een 'Wag the Dog' van de Amerikanen zijn, een verzinsel dus - zijn moeilijk vol te houden als de buschauffeur die de vrouwen vervoerde zijn vroegere vriend vertelt over zijn nachtmerries. Zo is de serie niet alleen een middel om conflicten te verwerken, maar ook hopelijk een eer-

Je moet je voorstellen dat Kroaten, Serven en Bosniërs allemaal tegelijk naar hetzelfde kijken

ste stap naar een grootschalige waarheidscommissie. Rejger en Van den Broek zijn daar voorstanders van: 'Anders voeden mensen hun kinderen op met dezelfde haat als die waarmee ze zelf zijn opgegroeid na de Tweede Wereldoorlog. En waar dat toe kan leiden, is in de oorlog in voormalig Joegoslavië pijnlijk duidelijk geworden. Met deze serie proberen wij er toe bij te dragen dat dát mechanisme misschien niet weer automatisch in werking treedt.' •

De hoogtijdagen van Servisch verzet drie jaar later

LONDEN
Vukasin Petrovic, hoofd informatie en media van OTPOR in 2000

Drie jaar geleden bewerkstelligde vooral de volksbeweging OTPOR ('verzet') in Servië de val van Milosevic. Wat betekent dat verzet als je terugkijkt en wat betekent het voor de situatie in Servië nu? OTPOR heeft nog steeds een rol te vervullen.

Vukasin Petrovic

Zeker, die dagen waren onze hoogtijdagen. De beelden van een miljoen mensen op straat in Belgrado - protesterend tegen de dictatuur en vóór een eigen leven - raak je niet gemakkelijk kwijt. In feite kun je ze helemaal niet uitwissen: hoe meer tijd verloopt, hoe 'glorieuzer' het beeld wordt. Steeds meer fictie vermengt zich met de werkelijkheid. Nu al hebben die dagen het karakter van een Hollywood-kraker. Vroeg of laat zal het verhaal een sprookje-voor-het-slapen-gaan zijn voor mijn kinderen: 'Papa, vertel alsjeblieft nog eens over je avonturen met het eskader van de draken'.

Ik vind mijn eigen rol in de volksbeweging OTPOR eigenlijk niets bijzonders - ik was gewoon één van de mensen die hun tijd investeerden in de toekomst van Servië. Graag beschouw ik het idee van 'geweldloos verzet' en van 'Servië

als een normaal land en als onderdeel van Europa' als de leidraad voor miljoenen burgers die elkaar vonden in de strijd tegen de dictatuur van Milosevic. Mijn taak was dat idee te dienen én te onderhouden; ik bracht het idee over aan journalisten en media, en ik zorgde ervoor dat journalisten en media aanwezig waren bij evenementen geïnspireerd op het IDEE. Specifieke activiteiten als het schrijven van persberichten, verklaringen afgeven of met journalisten praten, waren niets meer dan dagelijkse kost. Het was zoiets als door rood licht lopen: tegen het systeem, iets wat iedereen met een beetje durf en met de wil om te leven deed.

Meer dan driehonderd mensen overal in Servië waren tegelijk met mij betrokken bij het richting geven aan deze activiteiten. Ieder van hen was in staat

dezelfde dingen te doen die ik deed. Bovendien hadden zij nog eens driehonderdduizend evenzeer betrokken mensen achter zich staan. En uiteindelijk waren er minstens drie miljoen mensen bereid mee te doen. Dát was de gedachte: een beweging in het leven te roepen die niet wordt voortgestuwd door bepaalde persoonlijkheden, maar door ideeën.

Los van hoe je terugkijkt op die dagen, is er ook nu nog werk te doen. Drie jaar na dato moet het idee 'Servië als een normaal land en als onderdeel van Europa' nog steeds verwerkt worden. Onder de dictatuur van Milosevic was het makkelijk goed van slecht te onderscheiden en de juiste beslissingen te nemen. Nu, midden in de overgangperiode, heeft dit idee extra aandacht nodig: OTPOR, in zijn nieuwe vorm, moet dit blijven aanjagen en dit tot het einde volhouden.

Van drieduizend kilometer afstand - vanuit het Verenigd Koninkrijk, waar ik nu studeer - beschouw ik het bestaan van een beweging als OTPOR in ontwikkelde samenlevingen als meer dan redelijk. Het lijkt me dat elk land zo'n fantasierijke organisatie van jonge en vooruitziende mensen nodig heeft. Als het systeem traag begint te worden, is het noodzakelijk de boel even flink op te schudden. •

OTPOR traint tegenkrachten in Wit-Rusland

De presidentsverkiezingen in Wit-Rusland naderen. Tegelijk wordt de wurggreep van president Lukashenko op het land steeds krachtiger. Hij verandert nu al de grondwet om zich in oktober 2005 voor een (nu nog niet legale) derde ambtstermijn te laten verkiezen. In de aanloop naar die verkiezingen treedt Lukashenko's regering nog harder op tegen dissidente geluiden. ZUBR is een beweging van jongeren die geweldloos opkomen voor een vrij leven in Wit-Rusland. Zij 'wapenen' zich tegen de dictatuur met de ervaringen die OTPOR opdeed in voormalig Joegoslavië.

Vrijheid is in Wit-Rusland ver te zoeken. Hoewel er in naam enkele 'onafhankelijke' kranten zijn, hebben de autoriteiten onder andere alle drukkerijen in handen en is het verspreiden van kritische geluiden nauwelijks mogelijk. Onafhankelijke journalisten zijn doelwit van mishandelingen en intimidaties. Wie schuldig wordt bevonden aan laster, loopt het risico via de strafwet te worden veroordeeld tot een lange gevangenisstraf.

Deelnemers aan demonstraties en stakingen worden in grote getale opgepakt en zonder proces vastgehouden. Er zijn talrijke meldingen van mishandeling van arrestanten. Human Rights Watch signaleerde vorig jaar dat de autoriteiten demonstraties verbieden en dat hun streven is strenge controle uit te oefenen op het hele openbare leven.

Toch zet jongerenbeweging ZUBR met internationale steun alles op alles om hun tegengeluid te laten horen. Sinds 2000 voeren zij actie tegen Lukashenko, omdat ze willen leven in een vrij Wit-Rusland. ZUBR verspreidt drukwerk in alle delen van het land (het liet enkele jaren terug speciale edities van 'onafhankelijke' kranten verschijnen) en ze organiseren bijvoorbeeld demonstraties en meer ludieke happenings als gemaskerde ijshockeywedstrijden. ZUBR mikt ook sterk op aandacht voor hun strijd in internationale media.

De internationale steun is nu concreter. ZUBR heeft al in 2000 contact gezocht met OTPOR. In de aanloop naar de presidentsverkiezingen van 2001 trainde OTPOR in Litouwen en Slovenië ZUBR onder andere in campagnemanagement, het mobiliseren

van veel mensen en marketing. De belangrijkste doelen waren het werven van nieuwe leden van ZUBR en Wit-Russen aan te sporen toch vooral te gaan stemmen, om op die manier het verzet tegen Lukashenko te vergroten.

'Het lijkt me dat elk land zo'n fantasierijke organisatie van jonge en vooruitziende mensen nodig heeft.'

In de jaren daarna waren er nauwelijks contacten tussen OTPOR en ZUBR, onder andere vanwege de repressie van de Wit-Russische autoriteiten. Met het oog op de volgende presidentsverkiezingen zijn deze contacten opnieuw nauwer aangehaald. In augustus vond weer een bijeenkomst tussen OTPOR en ZUBR plaats in Polen en in de aanloop naar de verkiezingen van dit jaar steunen internationale organisaties verschillende trainingen van OTPOR aan ZUBR. •

MACHTIGINGSBON

IK MACHTIG PRESS NOW OM

- eenmalig
- jaarlijks
- per half jaar
- per kwartaal
- per maand

een bedrag van

€

van mijn rekening af te schrijven.

VERGEET NIET UW ADRESGEGEVENS IN TE VULLEN OP DE VOORZIJD VAN DEZE BON.

Vragen? Bel ons gerust op 020 596 20 00

U KUNT DEZE BON KOSTELOOS OPSTUREN NAAR:
PRESS NOW, Antwoordnummer 39353, 1090 WC AMSTERDAM

Bank/giro:

Op naam van:

Datum:

Handtekening:

GIRO 7676